

Mirko Bogović (1816.-1893.) – osvrt na život i djelo

TOMISLAV BOGDANOVIĆ
JOSIPA SOKAČ BOGDANOVIĆ

Koruška 51
HR - 48 260 Križevci
tomislav.bogdanovic@kc.ht.hr
josipa.sokac@kc.ht.hr

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

Primljeno/Received: 4.11.2016.
Prihvaćeno/Accepted: 9.12.2016.

Autori se u radu osvrću na život i djelo Mirka Bogovića, njegove objavljene biografije i kritike o književnom stvaranju. Prvi dio rada sažeta je biografija Mirka Bogovića s njegovom naglašenom ulogom u Hrvatskom narodnom (ilirskom) pokretu i razdoblju apsolutističke vlasti Habsburgovaca. U drugom dijelu rada analiziraju dosadašnje objavljene biografije i ocjene o Bogovićevom književnom stvaralaštvu s naglaskom na njegove drame.

Ključne riječi: Mirko Bogović, politika, narodni (ilirski) pokret, apsolutizam, unionisti, književnost, novele, drame

1. Uvod

Analizirajući građu o Bogoviću može se zaključiti da je bio predmetom istraživanja, ali više iz književnog nego iz političkog aspekta. Bogovićev životopis objavili su Đuro Stjepan Deželić (1862.), Milivoj Šrepel (1895.), Slavko Ježić (1957.), Jakša Ravlić (1968.). Kraći osvrt na Bogovića objavio je Milan Grlović (1900.) u svom *Albumu zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća*, a Mirko Bogović dobio je svoje mjesto i u knjizi *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, izdanoj prigodom proslave 1000-godišnjice Hrvatskog Kraljevstva.¹ U suvremenoj literaturi Bogović se pojavljuje u *Hrvatskom biografskom leksikonu* (1989.), u

Mirko Bogović, 1893. g. (preuzeto iz: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:3AMirko_Bogovi%C4%87_1893_Mayerhofer.png)

¹ Biografija (životopis) Mirka Bogovića, između ostalog, objavljena je u: Đuro Stjepan Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, Zagreb, 1862.; Mirko Bogović, *Pjesnička djela, svezak 3*, Zagreb: Matica hrvatska, 1895., uvodni dio o životu i radu Mirka Bogovića napisao je Milivoj Šrepel, str. VII-LVI.; Milan Grlović, *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća: sto i pedeset životopisa, slika i vlastoručnih podpisa*, Zagreb: Naklada i tisak Matičevog litografskog zavoda, 1898.-1900. (nije pagirano); *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, izdano prigodom proslave 1000-godišnjice Hrvatskog Kraljevstva, Zagreb, 1925., (Reprint 1990.), str. 31 i 32; Slavko Ježić, *Mirko Bogović (1816-1893)*, u: *Antun Nemčić, Mirko Bogović - Djela*, ur. Slavko Ježić, u: *Djela hrvatskih pisaca*, gl. ur. Dragutin Tadijanović, Zagreb, 1957., str. 341-349.; Jakša Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zagreb, 1968., str. 213-227.; itd. U ovom radu najviše ćemo se oslanjati upravo na ove izvore.

Leksikonu hrvatskih pisca (2000.) itd.² U ovim biografijama može se iščitati da je Mirko Bogović bio pjesnik, dramatičar, novelist, urednik i političar. Njegovu biografiju kao da su pisala sva važnija društvena i politička događanja vezana za Hrvatsku u 19. stoljeću. Bio je sudionik Hrvatskog narodnog preporoda, srpanjskih prosvjeda 1845. godine, član Jelačićevog Banskog vijeća, gorljivi protivnik neoapsolutizma, član Hrvatskog sabora 1861. i 1865. godine i zagovornik unije s Mađarskom, veliki župan zagrebački, savjetnik hrvatskog ministra u Budimpešti itd. Bogovićeve biografije mogu se podijeliti na nekoliko razdoblja koja kao da su obilježena djelovima njegova života, njegovim političkim djelovanjem ili književnim stvaranjem. Međutim, kako je vrijeme u kojem je Bogović živio obilježilo njega kao političara i književnika, tako su i biografije o njemu obilježene vremenom u kojem su nastajale. U ovome radu osvrnut ćemo se na život i djelo Mirka Bogovića te ćemo kritički obraditi njegove biografije i osvrt na književno stvaralaštvo.³

2. Biografija i političko djelovanje Mirka Bogovića

Mirko Bogović rođen je 2. veljače 1816. godine u Varaždinu. Otac mu se zvao Pavao, a majka, inače druga Pavlova žena, bila je Mađarica iz ugledne obitelji u Željeznoj županiji i rođakinja Žige Szögenyija.⁴ Mirkov otac bio je posjednik koji je veliki dio svog imetka stekao ženidbama i marljivim radom. Nažalost, imetak koji se najviše sastojao od državnih papira izgubio je 1811. godine zbog državnog sloma. Nakon toga postao je upravitelj imanja Grana blizu Novog Marofa i Gotalovca u Hrvatskom zagorju. Imanja su bila posjed rođaka njegove žene, Žige Szögenyija i na njima je Mirko proveo najranije djetinjstvo.⁵ Mirko Bogović je imao nekoliko starijih i mlađih sestara, a on je bio jedino muško dijete u obitelji. Od sestara najviše se slagao i igrao s mlađom sestrom Ljubicom, s kojom je kasnije imao najviše kontakata. Mirko je od rane mladosti bio vrlo nemirnog duha i žestoke čudi te se često upuštao u razne dječake pustolovine.⁶ Zbog tih će osobina imati posljedica i u kasnijem

životu te će ga one pratiti do zrelijih godina. U ranom djetinjstvu njegovu *divlju čud* obuzdavale su njegova majka pričavši mu razne pripovijetke i jedna njezina prijateljica koja je stanovala u Grani, a koja mu je pričala dosjetke u stihovima i razne priče te koja je njega i sestru mu Ljubicu naučila čitati.⁷ Osnovnu školu Mirko je od 1822. godine polazio u Križevcima, a stanovao je kod svoje najstarije sestre Marije koja se udala za tamošnjeg odvjetnika Lukinca.⁸ Od 1824. godine školovanje nastavlja u rodnom Varaždinu gdje pohađa i gimnaziju. Iste godine umire mu majka, a posjedi na kojima je služio njegov otac (Grana i Gotalovac) prodani su grofovima Erdödy.⁹ Nakon ovih događaja, koji su ostavili traga i na Mirka, otac mu se preselio u Varaždin gdje je živio od ostatka imetka i zaslužene mirovine te se brinuo o njemu i trima mlađim mu sestrama. Pohađajući gimnaziju u Varaždinu, Mirko se volio družiti i zabavljati s vršnjacima, ali je sve više počeo sanjariti, maštati i uživati u samoći i prirodi.¹⁰ Za vrijeme školskih praznika odlazio je k starijoj sestri Juliji koja je također bila udana u Križevcima za gradskog kapetana Bubanova.¹¹ U svojoj četrnaestoj godini susreo se Mirko s prvim kazališnim predstavama koje je prikazivalo putujuće kazalište u Varaždinu. Predstave su na Bogovića ostavile veliki dojam te se od tada počeo više zanimati za čitanje i knjige.¹² Godine 1830. otac ga je poslao u Szombáthely (grad u Željeznoj županiji u Mađarskoj) da tamo svrši filozofiju i nauči mađarski jezik. To je u ono vrijeme bilo potrebno mladim ljudima zbog karijere. Na školovanju u Mađarskoj Bogović se sprijatelji s baronom Dragojлом (Dragutinom) Kušlanom kojeg je spasio od utapanja.¹³ Prije završetka školske godine u Szombáthelyu se pojavila kolera te se Bogović, kao i većina stranih đaka, vratio kući bez položenih završnih ispita. Vrativši se u

2 Martin Kaminski, „Mirko Bogović“, *Hrvatski biografski leksikon*, svezak 2 (Bj-C), Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 1989., str. 89-91.; Nikola Batašić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, Zagreb: Matica hrvatska, 2000., str. 86-87.

3 U radu nećemo donositi vlastite stavove o njegovim književnim i pjesničkim djelima.

4 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 4.

5 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 341.

6 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 4.

7 Isto, str. 5.

8 Mirko je u Križevcima pohađao „trivijelne gradske škole“ koja se sastojala od tri razreda.

9 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 5; Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 342.

10 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 5.

11 Ovdje se vjerojatno radi o Dimitriju Bubanova (Grabarak, Jasterbarsko, oko 1793.–Križevci, 23. svibnja 1862.), kasnije počasni notar križevačkog magistrata i tajnik Križevačke županije.

12 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 6.

13 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 342.

Dragojlo barun Kušlan (Krapina, 12. siječnja 1817.–Zagreb, 11. ožujka 1867.), hrvatski političar, ilirac, zastupnik Hrvatskog sabora, tražio Hrvatsku slobodnu od Austrije i od Ugarske. Bio je odvjetnik u Križevcima (1839.–1841.) i Karlovcu. Uređivao je časopise *Slavenski jug* (1848.–1849.) i *Prijatelj puka* (1848.). Za Bachovog apsolutizma izgubio je odvjetništvo, a 1863. i službu velikog župana Zagrebačke županije. Bio je u sukobu s banom Jelačićem i vladajućim krugovima. U Saboru je, kao i veliki prijatelj mu Mirko Bogović, zastupao mišljenje da su Nijemci najveći neprijatelji Slavena. Zamišljao je opći ustanak južnih Slavena.

Hrvatsku 1831., nastavio je svoje filozofsko školovanje u Zagrebu. U Zagrebu je prisustvovao pogrebnoj paradi bana Ignjata Đulaja koja ga se toliko dojmila da je poželio postati vojnik.¹⁴ Negdje u to vrijeme otac mu je uzeo u najam maleno imanje Turčišće od grofa Festetića te je oko pola godine i Mirko proveo s ocem na imanju. Bogović je jako ustrajao na odluci da postane vojnik, čemu se njegov otac strašno protivio jer nije želio da mu sin postane svećenik ili vojnik. Otac mu popušta i Bogović je od 1832. najprije u službi u Varaždinu u vojnoj kancelariji jer je za vojsku bio premlad. Od 1833. godine kadet je u Zagrebu u pukovnici nadvojvode Leopolda br. 53, gdje je služio u 3. kompaniji prvoga bataljuna.¹⁵ Odande je nakon temeljne obuke i položenih teoretskih i praktičnih vojnih ispita poslan u kadetsku školu u Petrovaradin. Sam Bogović bio je oduševljen obukom i disciplinom u kadetskoj školi te je, navodno, rekao svom biografu Đ. Deželiću da je puno više naučio u četiri školske godine u kadetskoj školi, nego što je naučio u svih osam godina provedenih u latinskim školama.¹⁶ Predmeti koje je slušao u kadetskoj školi bili su: matematika, geometrija, nauka o tlu, o fortifikacijama, o oružju, povijest, zemljopis, crtanje, praktično mjerenje, mačevanje, plivanje i voltiziranje (akrobacije na konju). Učeći i vježbajući, vrijeme mu je u kadetskoj školi brzo prolazilo. Početkom 1835. godine umire mu otac, a sljedeće godine zamalo i sam nije stradao, prelazeći zaleđeni Dunav pri povratku kući s plesa iz Novog Sada u Petrovaradin. Iste godine kladio se s prijateljima da će tri puta preplivati vojno kupalište na Dunavu.¹⁷ Kod trećeg je preplivavanja klonuo, a život mu je spasio kadet Gfeller iz Pečuha, uhvativši ga u posljednji trenutak za ruku.¹⁸ U jesen 1837. godine vratio se iz kadetske škole u svoju postrojbu u Osijek gdje se tada nalazio njegov bataljun. U Osijeku, iako ga je veselilo pjevanje i sviranje narodnih pjesama iz Hrvatske i Slavonije u kompanijskoj kasarni te šetnje po gradu i okolici, Bogović je shvatio da život vojnika nije onakav kakvim ga je u svojoj mašti zamišljao pa je počeo razmišljati o napuštanju vojne službe. Zbog

jednoličnog života osječke posade, koji nikako nije odgovarao njegovom nemirnom duhu, on kao dvadesetčetverogodišnjak, u ožujku 1840. godine nakon sedam godina provedenih u vojsci, napušta vojnu službu.¹⁹

Kako je za Bogovićevo vojno službovanje Hrvatsku zahvatio Preporodni pokret počeo se i on oduševljavati ilirskim pokretom te čitati *Danicu* i *Novine hrvatske*. U isto vrijeme prvi se put zaljubio u djevojku Ljuboslavu, koja je bila sestra djevojke u koju će se kasnije zaljubiti njegov najveći prijatelj Antun Nemčić.²⁰ Nakon izlaska iz vojske Bogović je, putujući iz Osijeka kroz Slavoniju, najprije svratio sestri u Križevce, a zatim ga je put odnio u Moslavinu u Osekovo gdje je u to vrijeme Antun Nemčić bio kotarski prisežnik. U Osekovu su se Bogović i Nemčić iskreno sprijateljili i ostali nerazdvojni prijatelji do Nemčićeve smrti.²¹ Ljeti 1840. godine posvetio se Bogović praktičnom mjerništvu, ali se na Nemčićevo nagovor u kasnu jesen vratio u Križevce i počeo privatno studirati pravo. U Križevcima je stanovao s Dragojlom Kušlanom, bivšim kolegom iz škole u Szombáthelyu, koji je bio začasni podbilježnik Križevačke županije. Često ga je posjećivao Nemčić te su se njih trojica družila, čitala dubrovačke klasike, narodne pjesme i preporodne pisce. U tom razdoblju Bogović je preveo nekoliko slovenskih pučkih pjesama iz zbirke Stanka Vraza²² koje je objavio u

19 Isto.

20 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 342.

Antun Nemčić Gostovinski, (Edde, Mađarska, 14. siječnja 1813.–Križevci, 5. rujna 1849.), hrvatski pjesnik, putopisac i komediograf. Djetinjstvo je proveo u Ludbregu i Koprivnici. Gimnaziju je završio u Varaždinu, a filozofiju (današnji 3. i 4. razred gimnazije) i studij prava u Zagrebu. Službu je započeo kao odvjetnički pripravnik u Križevcima, a karijeru kao sudac u Križevcima. Godine 1836. godine pristav je Križevačke županije, ali je premješten u Moslavinu u Osekovo gdje 1838. godine postaje počasnim sucem. Kao samostalni pristav radi u Ludbregu od 1840. do 1846. da bi iste godine bio izabran za Kotarskog suca u Novom Marofu. Godine 1848. izabran je za zastupnika u Hrvatskom saboru, a 1849. godine postao je bilježnikom u Križevcima. Bio je prijateljski povezan s poznatim ilircima Gajem, Blažekom i Bogovićem s kojim je ostao u najprisnijem odnosu sve do smrti, a koja ga je zatekla na službenom putu u Podravini. Književni rad započeo je kao i njegovi suvremenici poezijom. Njegov prijatelj Mirko Bogović izdao je 1851. godine *Pjesme Antuna Nemčića*. Književna kritika smatra da pjesme nisu velikog estetskog dometa za razliku od proze koju cijeni. Uz pjesme i njegovo najznačajnije djelo, putopisnu zbirku *Putositnice*, napisao je i komediju *Kvas bez kruha ili tko će biti veliki sudac*.

21 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 10; Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 342.

22 Stanko Vraz (pravo ime Jakob Frass) (Cerovec, Slovenija, 30. lipnja 1810. – Zagreb, 24. svibnja 1851.), pjesnik, kritičar i prevoditelj. Gimnaziju je završio u Mariboru, studij prava i filozofije pohađao je u Grazu, ali je većinu vremena provodio proučavajući

14 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 6; Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 342.

Ignjat Maros–Németh Gyulay [Ignjat Đulaj] (Sibiu/Hermannstadt u regiji Transilvaniji u današnjoj Rumunjskoj, 11. rujna 1763.–Beč, 11. studenog 1831.), hrvatsko–slavonsko–dalmatinski ban od 1806. do 1831. godine. Sudjelovao je ratovima protiv Napoleona, a 1813. godine zapovijedao je hrvatskim četama u *bitki naroda* kod Leipziga. Od 1806. do 1831. godine vršio je dužnost hrvatsko–slavonsko–dalmatinskog bana, a od 1830. do 1831. godine vršio je i dužnost predsjednika Dvorskog ratnog vijeća u Beču.

15 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 7. Neki autori smještaju Bogovića u Radoševićevu pukovnicu.

16 Isto, str. 8.

17 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 342.

18 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 9.

časopisu *Croatia*,²³ a koji je izlazio na njemačkom jeziku. Oko polovine svibnja 1841. godine preselio se u Zagreb i uz posebnu dozvolu, s obzirom na sedmogodišnju vojnu službu, položio je privatne pravne ispite. Iste godine umire mu sestra Ljubica što ga je jako potreslo.²⁴ Boraveći u Zagrebu, Bogović ulazi u krug iliraca i počinje gajiti simpatije prema Narodnoj stranci u koju na kraju i ulazi. Ohrabren preporodnim pokretom i uz veliki poticaj svoga prijatelja Antuna Nemčića, u *Danici* br. 24. od 12. lipnja 1841. godine objavljuje i svoju prvu pjesmu. U istom časopisu objavljuje još nekoliko lirskih djela.²⁵ Bogović je svoj temperament i preporodni žar prvi put pokazao kod županijske restauracije 31. svibnja 1842. godine. Naime, na restauraciji je zajedno s Kušlanom trgnuo sablju na mađaronske protivnike koje su otjerali iz županijskog dvorišta te doprinijeli pobjedi Narodne stranke.²⁶ Nakon što je s najboljim uspjehom svršio pravne ispite, u kolovozu 1848. godine postaje bilježnikom banske stolice, a u prosincu ga je župan Nikola Zdenčaj imenovao začasnim podbilježnikom Zagrebačke županije.²⁷ U *Narodnim novinama*, br. 99. i 100. od 10. i 14. prosinca 1842. godine Bogović je objavio članak pod naslovom *Narodnost i njezini uvjeti* za koji ga je pohvalio Ján Kollár, složivši

se sa stavovima mladog pisca.²⁸ Barun Franjo Kulmer poveo ga je u svibnju 1843. godine na sabor u Požun (Bratislavu) da se upozna sa saborskim poslovima.²⁹ U Slovačkoj se upoznao s njihovim najvećim rodoljubima Ljudevitom Šturmom i Miroslavom Hurbanom. Kada se vratio u Zagreb, sudjelovao je na velikoj županijskoj skupštini na kojoj je ponovo došlo do sukoba između pristaša Narodne stranke i Horvatsko-vugerske stranke, tvz. mađarona. U tučnjavi u kojoj je bilo i dosta krvi stradao je i Mirko Bogović, dobivši sjekiricom u lijevo rame. Na sreću sjekirica je bila bačena iz daljine i Bogovića nije jako ozlijedila.³⁰ Dana 28. ožujka 1844. godine položio je odvjetački ispit pred Kraljevskom stolicom u Pešti, a 2. rujna iste godine imenovao ga je križevački veliki župan Ljudevit barun Bedeković prisjednikom Sudbenog stola Križevačke županije. Te je godine izdao svoju prvu knjigu pjesama *Ljubice*.³¹ Napetost koja je bila između Narodne stranke i mađarona neprestano je tinjala, a eskalirala je na novoj restauraciji Zagrebačke županije 28. odnosno 29.

književnost i strane jezike. Prevodio je latinske klasike i slavenske pjesnike. Od 1839. godine živio je i radio u Zagrebu, djelujući kao prvi hrvatski profesionalni književnik te urednik časopisa *Kolo*. Bio je i jedan od vodećih preporoditelja. Najznačajnija djela su mu *Dulabije* (1840.), *Glasi iz dubrave žerovinske* (1841.), *Gusle i tambura: različite pjesni* (1845.).

- 23 *Croatia, Eine Zeitschrift in monatlichen Heften*, gl. urednik časopisa bio je Franz Suppan. Časopis izlazi od 1839. do 1842. godine.
- 24 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 10. Kao uspomenu na svoju sestru Ljubicu Mirko Bogović je napisao pjesmu *Potočnice*, objavljenu u zbirci *Smilje i kovilje*, Zagreb, 1847., na str. 61, dok se opaska o pjesmi nalazi na str. 126.
- 25 Prva objavljena pjesma Mirka Bogovića je *Bjegunac, Danica ilirska*, god. VII., br. 24., 12. lipnja 1941., str. 93.
- 26 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 10.
- 27 Nikola Zdenčaj (Veliki Raven pokraj Križevaca, 6. prosinca 1775. - Veliki Raven, 28. travnja 1854.), hrvatski političar, pravnik i podžupan Križevačke županije. Završio je studij prava u Zagrebu, te je od 1794. godine bio veliki odvjetnik i bilježnik Križevačke županije. 1827. godine izabran je za križevačkog podžupana da bi od 1830. godine bio hrvatski poslanik na Ugarskom saboru. Godine 1836. imenovan je upraviteljem kraljevske komore u Zagrebu, a 1838. velikim županom Zagrebačke županije. Kao veliki župan zagrebački pridonio je izbornoj pobjedi iliraca nad mađaronima. Bio je jedan od osnivača i potpredsjednik Hrvatsko-slavonskoga gospodarskog društva (do 1847.). Umro je u 79. godini na svom imanju u Velikom Ravnu. Više o N. Zdenčaju vidi u: Zoran Homen, Doprinosi očuvanju imena Nikole Zdenčaja, *Cris*, 5/1, Križevci, 2003., str. 61-66.

- 28 Mirko Bogović, *Narodnost i njezini uvjeti*, *Narodne novine*, God. VIII. (1842.), br. 99., str. 395., br. 100., str. 399-400.; Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 11.
- 29 Franjo Kulmer (Zagreb, 3. veljače 1806. - Beč, 16. studenog 1853.), hrvatski političar, barun, vođa i ideolog hrvatskog konzervativnog plemstva. Godine 1836. imenovan je predsjednikom bankskog stola u Zagrebu. U 1845. godini obnašao je dužnost velikog župana Srijemske županije. Barun Franjo Kulmer bio je oštar kritičar jugoslavenske ideje i protivnik povezivanja sa srpskim političarima. Političko rješenje Hrvatske tražio je u legitimističkoj politici spram bečke vlade. Bio je hrvatski ministar u bečkoj vladi te se kao najutjecajniji hrvatski političar svoga doba zauzimao da se Josip Jelačić imenuje banom. Smatran je „najvećim reacionarom u hrvatskoj politici“ sredine 19. stoljeća. Primjerice, 1849. je predlagao hrvatskim političarima traženje ponovne uspostave kmetstva.
- 30 Izgredi koji su izbili na zagrebačkoj županijskoj skupštini 9. prosinca 1843. godine planirani su duže vrijeme. Naime, već u studenom pojavile su se vijesti da će Turopoljci na tu skupštinu doći naoružani. Oni su zahtijevali da ako do kraja mjeseca studenog ne dođe konačna odluka u vezi s restauracijom iz svibnja 1842. godine da će kaziniste, tj. članovi i pristaše Horvatsko-vugerske stranke, na skupštinu doći naoružani i zahtijevati svrgavanje Zdenčaja. Nešto slično potvrđuje Teodor Drašković u jednom svom pismu u kojem javlja bratu Ivanu Nepomuku kako su se članovi Horvatsko-vugerske stranke uistinu dogovorili da prisustvuju svim skupštinama, pa će se tako pojaviti i u Varaždinu i u Zagrebu s oko 600 Turopoljaca, a ne dođe li kraljevski reskript u vezi s istragom događaja na zagrebačkoj restauraciji 1842. udarit će na revolucionare, tj. ilirce (Arijana Kolak-Bošnjak, Horvatsko-vugerska stranka i turopoljsko plemstvo, *Kaj*, god. XLVIII., br. 3-4., Zagreb, 2015., str. 121-137., na str. 128-129.).
- 31 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 343.; Mirko Bogović, *Ljubice*, Zagreb, 1844.

srpnja 1845. godine.³² Hrvatsko-vugerska stranka na toj je restauraciji odnijela pobjedu pa je u znak proslave 29. srpnja iz kuće Tadije Ferića ispaljen metak.³³ Shvativši to kao provokaciju, ilirci su nasrnuli na Ferićevu kuću, a zatim je krenula lavina nereda u koje se umiješala vojska. Na Trgu svetog Marka u Zagrebu oko 19 sati došlo je do naguravanja između narodnjaka i vojske koja je štitila prilaz Ferićevoj kući. U tom naguravanju jedan je časnik ranio sabljom Mirka Bogovića u vrat, a potom su vojnici zapucali na zapovijed njihova pukovnika. U toj pucnjava Bogović je ranjen hicem u ruku te se srušio ispred vratiju županijske skupštine.³⁴ Na Markovu trgu bio je i Antun Nemčić, ali nije stradao u nemirima. Nemčić se, vidjevši ranjenog prijatelja, rasplakao, a o tom dirljivom dokazu prijateljstva Bogović je kasnije često pričao.³⁵ Bogović se od zadobivenih rana liječio sedam tjedana. Nakon oporavka uzalud odlazi u Beč tražiti pravdu za krivce nereda na Markovom trgu. Nakon Beča odlazi u Bratislavu gdje se sastaje sa Šturom, te u Peštu gdje nekoliko dana provodi u društvu Jána Kollára. Nakon toga odlazi k svojim rođacima u Villágos u Mađarsku (u Aradsku županiju, danas u sastavu Rumunjske). U Mađarskoj nije dugo ostao iako su ga rođaci vrlo lijepo primili, a veliki župan imenovao prisjednikom sudbenog stola. U Zagreb se vraća u svibnju 1846. godine gdje se počeo baviti odvjetništvom i književnošću. Godine 1847. izlazi mu knjiga pjesama *Smilje i kovilje* koju je posvetio pobratimu Antunu Nemčiću.³⁶ Dana 14. travnja 1847. godine imenovan je aktuarom Kraljevskog ugarskog komorskog inspektorata u Rijeci. Prije odlaska u Rijeku oženio se svojom djevojkom Julijom (Ljuboslavom) Lentulajevom, kćerkom prisjednika Banskog stola, kasnije podbana Lentulaja.³⁷ Dolaskom na vlast pristaša Lajosa Kossútha, nikako nije mogao surađivati s Mađarima u Rijeci što pokazuju i njegove političke pjesme *Domorodni glasi* koje je objavio u Rijeci.³⁸ Da se Bogović ne boji posljedica svoje borbe za hrvatski narod, pokazuje i njegova davorija koju je objavio

u 23. broju *Danice Ilirske* pod naslovom *Na oružje*.³⁹ S obzirom da je bio zaposlen kao ugarski komorski aktuar, možemo zaključiti kako je to bio vrlo hrabar potez. Prilikom dopusta, koji je sam zatražio u svibnju 1848. godine kako bi mogao prisustvovati okupljanju narodnjaka oko bana Josipa Jelačića, sam ban ga je poslao kao banskog povjerenika u Turopolje da umiri žiteljstvo, koje se bunilo protiv banskih odredaba. Bogović nije dugo ostao u Rijeci jer je 17. kolovoza 1848. godine dao ostavku u komorskoj službi. Ostavku je napisao na hrvatskim jezikom i uputio je na adresu ugarskog ministra trgovine Klauzala.⁴⁰ U Banskom vijeću, sastavljenom 1848. godine, Bogovićev tast Mirko Lentulaj je postao banski namjesnik, a Bogovića je ban imenovao članom vijeća, najprije u financijskom, a zatim i vojnom odsjeku. Prije nego je 7. rujna 1848. godine Jelačić krenuo u rat protiv Mađara, imenovao je Bogovića banskim i državnim povjerenikom za Varaždin. Na tom mjestu Bogović je ostao do konca ožujka 1850. godine.⁴¹ S toga mjesta je otišao revoltiran zbog uvođenja Oktroiranog ustava 4. ožujka 1849. godine koji je ogorčio sve napredne Hrvate jer je značio povratak carskog sustava na temelju germanizacije. Iz Varaždina Bogović se vraća u Zagreb i posvećuje književnosti te se još jednom pokazao kao najdosljedniji preporoditelj koji se ponovno odrekao službe kako ne bi pomagao apsolutizam.⁴² Već i ranije, a naročito u tom razdoblju, Bogović je objavio više političkih sastavaka, dopisa i članaka u kojima je branio prava i čast hrvatskoga naroda. Članke je objavljivao u *Slavenskom jugu*, *Jugoslavenskim novinama*, *Südslavische Zeitungu*, časopisu *Union* itd.⁴³

Bogović je 24. travnja 1851. godine objavio oglas u kojem poziva na pretplatu novog narodnog lista *Domobran*. List je trebao čuvati građanske i ustavne slobode, širiti narodnu slogu i obrazovanje među slavenskim narodima, a kako nije bio u okvirima oktroiranog ustava, list nije dobio dozvolu za izlaženje.⁴⁴ Iste godine u svibnju Mirko Bogović je objavio zbirku *Pjesme* svoga najboljeg i jedinog pravog prijatelja Antuna Nemčića.⁴⁵

32 U prosvjedu je poginulo 10 ljudi, ranjeno tridesetak od kojih je još petero preminulo od zadobivenih rana. Prvi hitac ispaljen je iz kuće mađaranskog odvjetnika Tadije Ferića koja se nalazila na kutu Trga svetog Marka i Mletačke ulice.

33 U toj restauraciji pobjedu su odnijeli unionisti s Josipom Žuvićem na čelu koji su porazili narodnjake s Lentulajem na čelu, ocem Bogovićeve supruge Ljuboslave.

34 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 12.

35 Isto, str. 13.

36 Mirko Bogović, *Smilje i kovilje*, Zagreb, 1847. Posveta pobratimu Antunu Nemčiću nalazi se na 3. stranici, a na 5. stranici pjesmica *Posveta*.

37 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 343.

38 Mirko Bogović, *Domorodni glasi*, Rijeka, 1848.

39 Mirko Bogović, *Na oružje*, *Danica horvatska, slavonska i dalmatinska*, God. XIV. (1848.), br. 23., 3. lipnja 1848., str. 93.

40 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 15. Deželić donosi i tekst dopisa na str. 15-16.

41 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 344.

42 Jakša Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zagreb, 1968., str. 214.

43 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 15.

44 Zanimljivo je da je list *Domobran* ipak pokrenut, ali tek 1864.-1866. Glavni urednik lista bio je Đuro Deželić. List je objavio tekstove Ivana Kukuljevića Sakcinskog: *Narodna moralna snaga južnih Slavenah i hrvatske političke stranke*, te *Mihajlo Sabljar*.

45 Antun Nemčić, *Pjesme*, 1851. U zbirci Bogović je objavio i životopis Antuna Nemčića.

Nemčić je umro od kolere 5. rujna 1849. godine na službenom putu po Podravini. Od 1852. godine Bogović je postao urednik časopisa *Neven* kojeg je pokrenula Matica ilirska, a koji je ujedno bio i jedini književni list koji je izlazio za vrijeme Bachovog apsolutizma. Iako časopis *Neven* nije bio politički list, redarstvo je zaplijenilo 38. broj u kojem je bila objavljena pjesma Ivana Filipovića *Domородna utjeha*. Zbog objave te pjesme Bogović kao urednik i Filipović kao autor bili su optuženi i osuđeni na šest mjeseci tamnice (2. kolovoza 1853. - 2. veljače 1854. godine) zbog smetanja javnog reda i mira te bunjenja naroda.⁴⁶ Nakon izlaska iz zatvora Bogović se povukao iz političkog i javnog života kako bi sačuvao živu glavu u vrijeme apsolutizma što je radila i većina intelektualaca i pripadnika ilirskog pokreta.⁴⁷ Još je u tamnici Bogović napisao dramu *Stjepan, posljednji kralj bosanski* i dvije novele *Vidov-dan na Lobor-gradu* i *Slava i ljubav* koje je objavio u *Nevenu*.⁴⁸ Nakon izlaska iz tamnice postaje tajnikom Društva za jugoslavensku povijesnicu, ali već sljedeće godine napušta i tu dužnost. Godine 1855. objavio je ranije napisanu dramu *Frankopan* te je zamjenjivao Ljudevita Vukotinića u redakciji *Gospodarskog lista*.⁴⁹

U *Nevenu* 1856. godine objavljuje novelu *Krvavi most u Zagrebu*, a u *Narodnim novinama* humoresku *Šilo za ognjilo*.⁵⁰ Iste godine, u devetoj godini života razboljela mu se i umrla jedina kćer Ružica, što je Bogovića izrazito pogodilo. Godine 1857. objavio je svoju dramu *Stjepan, posljednji kralj bosanski*.⁵¹ Godine 1856. kupio je maleni zaselak iza Jurjeva groblja u Zagrebu i bavio se gospodarenjem, proučavao prirodne znanosti, sakupljao biljke i kukce. U tom razdoblju napisao je i svoju treću dramu *Matija Gubec, kralj seljački*, a svoje novele sabrao je u zbirci *Pripovijesti*.⁵² Kada je 1860. godine morao zbog privatnih poslova u Beč, Bogović je bio priveden i ispitivan o razlozima i svrsi njegovog putovanja. Za vrijeme boravka u Beču Bogovića se stalno pratilo i nadgledalo.⁵³ Nakon donošenja Listopadske diplome 1860. godine Bogović se i dalje bavio književnošću, ali ga ponovo sve više zanima politika i javni život. Za daljnjih trideset i četiri godine svoga života Bogović je napisao i izdao samo četiri knjižice kratkih anakreontskih pjesmica pod naslovom *Vinjage* i kao posljednje dvije knjige stihova: *Slike i prilike* i *Strjelice*.⁵⁴ Ocjenjujući koji su neprijatelji hrvatskog naroda, Bogović je bio uvjeren da je Austrija najveći pa ga je mržnja prema Beču bacila u naručje Mađara.⁵⁵ O nezadovoljstvu s Austrijom Bogović je pisao još 1852. godine u članku *Naša književnost u najnovije doba*, objavljenom u *Nevenu*.⁵⁶ Bogović je sudjelovao u banskoj konferenciji u studenom 1860. godine, a 1861. godine izabran je za zastupnika grada Zagreba u Hrvatskom saboru. Govor koji je održao u Saboru 26. lipnja 1861. godine sadržavao je njegov politički

46 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 214.

47 Pod Bachovim apsolutizmom (1851.-1860.) bio je onemogućen politički rad pa je stoga u tom periodu većina pripadnika hrvatskog (ilirskog) narodnog pokreta i političara bila neaktivna, npr. Ivan Kukuljević Sakcinski, grof Janko Drašković, Ljudevit Gaj i dr. Za razliku od njih Bogović je i u tom periodu politički djelovao.

48 Mirko Bogović, *Vidov-dan na Lobor-gradu*, *Neven*, God. III. br. 9., str. 129; God. III. br. 10., str. 245; God. III. br. 11., str. 161; God. III. br. 12., str. 177; God. III. br. 13., str. 369; *Isti*, *Slava i ljubav*, *Neven*, God. III. br. 20., str. 306; God. III. br. 21., str. 321; God. III. br. 22, str. 337; God. III. br. 23, str. 353; God. III. br. 24., str. 243.

49 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 345.

Ljudevit Farkaš Vukotinić (Zagreb, 13. siječanj 1813. – Zagreb, 17. ožujaka 1893.), potomak plemićke obitelji, jedan od najsvestranijih ljudi ilirskog pokreta i postpreporodnog razdoblja: književnik, političar i prirodoslovac. Srednju školu polazio u Zagrebu i Nagykanizsi. Filozofiju je studirao u Szombathelyu, a pravo u Zagrebu i Požunu gdje je i diplomirao. Od 1836. godine županijski je podbilježnik u Križevcima, a od 1840. veliki sudac u Ludini. Bio je zastupnik Hrvatskoga sabora, zaslužan za proglašenje hrvatskoga jezika službenim. Za revolucije 1848.–1849. godine bio je kapetan narodne garde u Križevcima. Od 1849. do 1854. godine bio je predsjednik Zemaljskoga suda u Križevcima, a potom je umirovljen zbog suprotstavljanja uvođenju njemačkog jezika kao službenoga. Nakon pada Bachova apsolutizma, bio je 1860. godine član Banske konferencije, a od 1861. do 1867. godine veliki župan Križevačke županije. Iako je kao član Narodne stranke 1871. godine imenovan zastupnikom u Hrvatskom saboru, ubrzo je pristao uz unioniste, no više nije stupio u državnu službu. Književni rad započeo je u *Danici* gdje je 1835. godine objavio prvu ilirsku davoriju *Pesma Horvatov vu Glogovi leto 1813.*, poznatu po stihu *Nek se hrusti šaka mala*. Objavio je zbirke *Pjesme i pripovjetke*

(1838.), *Ruže i trnje* (1842.), *Pesme* (1847.) i *Trnule* (1867.) te povijesne pripovijetke *Pošasnost ugarsko-hrvatska* (1844.). Godine 1842., zajedno sa S. Vrazom i D. Rakovcem, pokrenuo je književni časopis *Kolo*. Ljudevit Farkaš Vukotinić bio je istinski ljubitelj prirode i proučavatelj prirodnih pojava te je u koautorstvu s Josipom Schlosserom prvi sustavno pristupio prikazu flore cijele Hrvatske. Bio je tajnik Gospodarskoga društva (1854.) i urednik *Gospodarskoga lista* (1855.–1857.). Godine 1867. imenovan je pravim članom JAZU.

50 Mirko Bogović, *Krvavi most u Zagrebu*, *Neven*, God. V., br. 5., str. 129-135; God. V., br. 6., str. 161-167.; *Isti*, *Šilo za ognjilo*, *Narodne novine*, God. XXII/1856., br. 12-51., od 15 siječnja do 1. ožujka.

51 Mirko Bogović, *Stjepan, posljednji kralj bosanski*, Zagreb, 1857.

52 Mirko Bogović, *Matija Gubec, kralj seljački*, Zagreb, 1859.; *Isti*, *Pripovijesti*, Zagreb, 1859.

53 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 19.

54 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 345-346.; Mirko Bogović, *Vinjage*, Zagreb (I. 1861., II. 1862., III. 1864., IV. 1878.); *Isti*, *Strjelice*, Zagreb, 1878.; *Isti*, *Slike i prilike*, Zagreb, 1878.

55 J. Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 214.

56 Mirko Bogović, *Naša književnost u najnovije doba*, *Neven*, God. I., br. 1., str. 1.; God. I., br. 2., str. 17.

program. Zalagao se za uniju Hrvatske i Mađarske, ali na osnovi potpune narodne i političke ravnopravnosti te na temelju državopravnih ugovora između ovih dviju zemalja.⁵⁷ Bogovića su počeli napadati da je mađaron. Na ove optužbe odgovorio je položivši zastupnički mandat. Ponovno je izabran za zastupnika grada Zagreba 1865. godine, a 1867. postao je i veliki župan zagrebački.⁵⁸ Osim što je bio župan, Bogović je bio član Doma velikaša Ugarskog sabora, član ugarske delegacije, sarski bilježnik, a od 1871. godine pa do umirovljenja savjetnik kod hrvatskog ministarstva u Budimpešti. Tako je osim u hrvatskoj, ostavio traga i u mađarskoj politici. Zanimljivo je da Narodna stranka nakon sloma neoapsolutizma Bogovića žestoko napada kao unionista i govori da radi za mađarske interese, a mađarski su ga političari kritizirali da previše „navlači“ za Hrvatsku, naročito u gospodarskom pogledu.⁵⁹ Kao veliki župan Zagrebačke županije Mirko Bogović bio je odlikovan vitezom reda Leopoldova III. razreda. Osnutkom Jugoslavenske (Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti 1866. godine postaje, tj. proglašen je, njenim pravim članom.⁶⁰ Godine 1875. Bogović se kao umirovljeni savjetnik vratio u Zagreb i nastanio u svojoj kući u Visokoj ulici br. 10. U javni i politički život više nije ulazio. Živo je mirno i tiho, a najveći prijatelji bile su mu knjige i priroda. Napisao je još tri njemačke brošure, jednu o bosanskom pitanju (1880.), a dvije o životu u Zagrebu i potrebama grada. Teško je bolovao od kamenca, te je tog bolesti i podlegao 4. svibnja 1893. godine u 77. godini života. Dva dana kasnije sahranjen je u *ilirskoj* arkadi na

Mirogoju.⁶¹ Vijest o njegovoj smrti prenijele su mnoge novine pa tako i *Prosvjeta*, *Narodne novine*, *Obzor*, *Dom i svijet*, *Naša sloga* i dr.⁶² U tim objavljenim nekrolozima najviše podataka o životu i radu Mirka Bogovića donijele su *Narodne novine* koje ističu kako je s Mirkom Bogovićem „iščeznuo iz redova hrvatskih književnika i rodoljubah jedan od najvrednijih; u njem smo izgubili plemenita čovjeka i zaslužnog borca za naš narodni preporod. Za to nam nad njegovim otvorenim grobom dolaze na pamet njegove svete rieči, što ih je napisao u spomen svomu ljubimcu pobratimu Antunu Nemčiću: „U ostalom smrt svakomu čovjeku najbolju pravdu podijeljuje, jer pred njome izčezavaju sve malenkosti i svi više putah ništetni obziri, te se čovjek sviету onakav ukazuje, kakav uistinu bijaše“, zatim, „Doći će jednoč vrijeme, kada će potomstvo naše odavna zaboravljene grobove onih muževah tražiti, koji su duhom svojim položili temelj bolje njegove sreće“.⁶³

3. Bogovićevo književno stvaralaštvo

Bogović se u književnosti javlja u punom zamahu preporoda (1842.), ali tek je pod apsolutizmom, u drugoj fazi hrvatskog književnog romantizma, postao jedna od središnjih književnih ličnosti, plodan stvaralac i urednik, literarni animator i kritičar, pripovjedač, dramatičar, pjesničar književnosti i kazališni teoretičar uza sve to pišući i pjesme do kraja života.⁶⁴

U prvome razdoblju Bogovićeve rada, u doba ilirizma, pjesnik pjeva ljubavne pjesme koje se ničim ne razlikuju od prosjeka tadašnje lirike. U tim njegovim prvim pjesničkim zbirkama, pretežito refleksivne tematike (*Ljubice*, *Smilje i kovilje*), osjeća se snažan utjecaj stare dubrovačke i narodne književnosti.⁶⁵ *Ljubice* je Bogović ispjevao

57 Važno je istaknuti da se većina unionista nije odričala samostalnosti ni cjelovitosti Hrvatske, ali nisu tražili stupanj samostalnosti Hrvatske veći od autonomije u sklopu Ugarske. Ugarsko-hrvatskom nagodbom, koliko god ona izgleda nepovoljnom za Hrvatsku, potvrđen je zasebni državopravni položaj Hrvatske, jednako kao i pravo na obnovu teritorijalne cjelovitosti Hrvatske. Osim Austrije i Ugarske, takav položaj nije bio priznat nijednoj zemlji u Monarhiji, pa ni Češkoj. U unionistima je uz Bogovića bilo mnogo Hrvata, a među njima i neki istaknuti nekadašnji *ilirci* poput Ljudevita Vukotinića i bana Antuna Vakanovića ili kasnije zaslužnih ljudi za Hrvatsku kao Izidor Kršnjavi i dr. (Dubravko Jelčić, *Hrvatska politika i politička misao XIX. stoljeća*, u: *Hrvatska i Europa kultura, znanost i umjetnost, svezak IV., Moderna Hrvatska kultura od preporoda do Moderne (XIX. stoljeće)*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2009., str. 151-176., na str. 166.).

58 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 346.

59 Vidi članake: Ladislav Heka, *Hrvatski pjesnik i političar Mirko Bogović u Mađarskoj državopravnoj povijesti* i Mira Kolar Dimitrijević, *Povijesni razlozi zašto je Mirko Bogović od ilirca poslije 1861. postao mađaron* u ovom broju *Crisa*.

60 „†Mirko Bogović“, *Narodne novine*, God. LIX. (1893.), br. 103., Zagreb, petak, 5. svibnja 1893., str. 2.

61 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 345.

62 „Umrli – Mirko Bogović“, *Prosvjeta*, God. I., br. 15., Zagreb, 12. svibnja 1893., str. 312.; „†Mirko Bogović“, *Narodne Novine*, God. LIX. (1893.), br. 103., Zagreb, petak 5. svibnja 1893., str. 2.; „†Mirko Bogović“, *Obzor*, God. XXXIV., br. 102., Zagreb, 4. svibnja 1893., str. 2.; „†Mirko Bogović“, *Dom i svijet*, God. 1893. br. 10., str. 158.; „†Mirko Bogović“, *Naša sloga*, God. XXIV., br. 20. Trst, 16. svibnja 1893.

63 „†Mirko Bogović“, *Narodne novine*, God. LIX. (1893.), br. 103., Zagreb, petak, 5. svibnja 1893., str. 2.; *Narodne novine* su objavile i dijelove osmrtnice koju je za suprugom izdala Ljuboslava (Julija) Bogović, rođena pl. Lentulay. Iz nje saznajemo da je Bogović preminuo 4. svibnja u 7.30 sati ujutro nakon dugotrajne i teške bolesti. Bogović je sahranjen na groblju Mirogoj 6. svibnja u 9.00 sati, a misa zadušnica održana je u 10 sati u župnoj crkvi Sv. Marka.

64 Dubravko Jelčić, *Hrvatski književni romantizam*, Zagreb, 2002., str. 451.

65 Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 87.

svojoj zaručnici Ljuboslavi (Julijani). Zbirka sadrži 60 podjednako kratkih pjesama koje govore o raznim ljubavnim stanjima. Pjesme osim o ljubavi govore i o patnji i žrtvi da se dođe do boljeg života, aludirajući na probuđenu Hrvatsku. U *Smilju i kovilju*, koje je posvetio pobratimu Antunu Nemčiću, prevladavaju raznoliki pjesnički motivi, ali zbirka ipak nije na nekoj visini. Prema kritici među posljednjim pjesmama u zbirci ima relativno uspješnih pjesama.⁶⁶ U trećoj zbirci pjesama (*Domородni glasi*), koja izlazi burne 1848. godine, iskazuje se izrazito patriotskim pjesnikom u duhu ilirizma, ali i pjesnikom aktualnih političkih stremljenja.⁶⁷ Kako se po naslovu može zaključiti, pjesme u ovoj zbirci su domoljubne, odnose se na sve-slavensku ideju, na solidarnost južnih Slavena i na hrvatske prilike. Pisac zagovara da se svi bore za pravednije društvo, a otvoreno je protiv lažnog čovječstva, patriotizma na riječima. Pjesnik traži od svakoga da unese u borbu cijelu svoju ličnost.⁶⁸ Uvođenjem Bachovog apsolutizma Bogović sve manje piše pjesme i posvećuje se pisanju novela i drama. Pjesmama se vraća tek padom apsolutizma čime pak prestaje pisati veća književna djela. Vjerojatni razlog vraćanju pjesmama je njegov zaokret u politici i prelazak unionistima zbog čega ga, uz brojne kritike napuštaju i mnogi prijatelji. Bogović se zbog svega povlači u samoću, čemu je pridonijela i osobna tragedija, smrt jedine kćeri Ružice 1856. godine. Utjehu i zaborav traži u vinu te od 1861. do 1878. godine izdaje četiri knjižice *Vinjaga*, pjesmica od dvije kitice (svaka po četiri stiha) u kojima govori o vinu i ljubavi, a usput spominje domovinu ili aludira na nju. Pjesme su pisane u duljem periodu i u mješovitim raspoloženjima tako da u njima ima i dosta tuge.⁶⁹ Njegove posljednje knjige stihova su *Slike i prilike* i *Strijelice*. U njima kao i u *Vinjagama* pretežno prevladavaju satirične i anakreontske teme. U *Slikama i prilikama* donosi svoje životno iskustvo, odnosno filozofiju čovjeka na kraju života. U tim pjesmama Bogović ponekad dolazi do ruba pesimizma.⁷⁰ U posljednjoj zbirci, u *Strijelicama*, bavi se razlikama između starih i mladih i razočaranošću u ljude zbog međusobnih neljudskih odnosa.⁷¹ Sva ova posljednja djela Mirka Bogovića, uključivši i *Posmrtno pjesme* Jakša Ravlić smatra da se mogu uzeti kao „obračun“ s društvom u dobroj namjeri da se ono popravi.⁷²

Bogovića se često smatra osnivačem hrvatske novele uz Ljudevita Vukotinovića, Dimitrija Demetra, Ivana Kukuljevića i Dragojle Jarnević. Bogović novele piše u razdoblju apsolutizma i gotovo sve su objavljene u *Nevenu* za vrijeme njegova uređivanja i kasnije, tako da se stječe dojam da ih je napisao iz uredničkih potreba. U njegovim novelama prevladavaju romantičke pseudopovijesne viteške i hajdučko-turske teme koje naročito dolaze do izražaja u pripovijestima *Hajduk Gojko*, *Crnogorska osveta*, *Grad Gotalovec* i *Krvavi most u Zagrebu*.⁷³ Ostale novele su mu *Vidovdan na Lobargradu*, *Umorstvo na Grebengradu*, *Slava i ljubav te Šilo za ognjilo*. Radnja novele *Šilo za ognjilo* odvija se u Križevcima u Bogovićevo vrijeme i vrlo je važna jer je napisana kao humoreska kojih u ono vrijeme nije bilo, a humor se uopće rijetko javljao u književnim djelima.⁷⁴ Najviše uspjeha, barem prema mišljenju Ljubomira Marakovića, Bogović je postigao novelom *Slava i ljubav*. Maraković smatra da je ta novela prva koju se može tako nazvati u književnom i literarnom smislu.⁷⁵ Pišući novele Bogović je htio hrvatskim čitaocima pomoći da što bolje razumiju neka razdoblja hrvatske povijesti, a koja su usporediva s njegovim vremenom. Sve u svemu, važnost Bogovićeve novele je u tome što su one pokazale određeni razvitak te književne vrste u hrvatskoj književnosti prema početnim radovima te ih unaprijedile i približile čitaocima prvenstveno sadržajem.⁷⁶

Najvrednijim dijelom Bogovićevo književnog rada smatraju se njegove drame. Napisao je tri drame, a sve su nastale u vrijeme apsolutizma i obilježene su političkom slikom svoga vremena. Svoju prvu dramu *Frankopan* Bogović je napisao 1851. godine, objavio 1856., a prai-zvedba u Zagrebu bila je tek 1898. godine. Tema drame je dinastička borba u Hrvatskoj nakon poraza kod Mohača 1526. godine te izbor Habsburgovaca na hrvatsko prijestolje, ocrtavajući u njoj bana Krstu Frankopana, vojskovođu Ivana Zapolju, kao neporočna romantičkog junaka predana domovinskim idealima.⁷⁷ Ovom dramom Bogović se jasno opredijelio, oživljavajući davna povijesna zbivanja, za aktualnu suradnju s Mađarima i ujedno za netrpeljivost i neprijateljstvo prema Habsburzima i Nijemcima.⁷⁸ U *Stjepanu, posljednjem kralju bosanskom*, dramu pisanu prema prepoznatljivim šekspirskim tematskim matricama

66 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zagreb, 1968., str. 213-227, na str. 216.

67 Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 86.; Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 347.

68 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 216.

69 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnost*, str. 221.

70 Isto, str. 221 i 222.

71 Isto, str. 222.

72 Isto, str. 222.

73 Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 87.; Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 347.

74 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 221.

75 Ljubomir Maraković, Studija o M. Bogoviću, *Hrvatska prosvjeta*, God. XX., br. 10., Zagreb, prosinac, 1933., str. 390-391, na str. 392.

76 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnost*, str. 221.

77 Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 86.

78 Branko Hećimović, *Dramaturški triptihon*, Zagreb, 1979., str. 132.

– *Macbeth, Richard III.*, dovršenoj 1854., tiskanoj 1857. i praizvedenoj 1870. godine u Beogradu kao središnja tema uzeta je propast Bosne koja je izgubila državnost ne samo zbog nadiranja Turaka, već i zbog unutarnje nesloge i pojedinačnog vlastohleplja.⁷⁹ Bogović je ovom dramom jasno poručio kako država, njena pravno-politička snaga i utjecajna moć nužno propadaju kada unutrašnja nesloga i želja za slavom ideološkog vođe razbijaju svaku koheziju među pripadnicima istih nakana. Dramom pomalo aludira na Ljudevita Gaja i suton ilirskih ideja.⁸⁰ Najpoznatije i najbolje Bogovićevo scensko djelo, *Matija Gubec, kralj seljački* tiskano je 1859., a praizvedeno je u Zagrebu 1878. godine. U ovoj drami autor na temelju tadašnjih povijesnih činjenica dramatičira zbivanja iz Seljačke bune 1573. godine. Pod očitim utjecajem Schillerova *Wilhelma Tella*, Bogović po prvi put u hrvatskoj povijesnoj tragediji dokida klasicističku stalešku klauzulu, dovodeći među protagoniste zbivanja likove iz puka.⁸¹ Pojava ove drame podudara se s padom apsolutizma. U njoj se mogu iščitati riječi koje su najavile ponovnu uspostavu parlamentarnih sloboda i nacionalnih prava.⁸² Međutim, Bogović u njoj postavlja i pitanje položaja seljaka i kmetova koji se trebao promijeniti nabolje ukidanjem kmetstva 1848. godine, ali nije.⁸³ *Matija Gubec, kralj seljački* najizvođenija je Bogovićevo drama koja se povremeno (najčešće u prigodama obilježavanja jubileja Seljačke bune) još uvijek prikazuje kao jedina hrvatska tragedija 19. stoljeća koja posjeduje nezatajivu scensku energiju.⁸⁴

Bogović je u svojim dramama za najveće političke potištenosti iznio jezgru narodne povijesti u borbi za oslobođenje, romantičarsku ideju narodnog suvereniteta te ideju čovječnosti i pravičnosti.⁸⁵ Njegove drame su petočinske povijesne tragedije, prepune figura iz usmene junačke epike, snažno prožete političkim nabojem u kojem su protuhabsburški stavovi najprimjetniji.⁸⁶ Kao izražajno sredstvo Bogović je koristio deseterac, kojega je presadio izrazom i ritmom iz narodne književnosti čime je svoje drame prema nekima učinio monotonom strukturom koja tek mjestimice uspijeva odjeknuti iskrenijim pjesničkim zanosom.⁸⁷ Bogović je drame odlučio pisati vjerojatno zbog vlastitih ideja o djelotvornosti drame i kazališta koje

je smatrao „velemoćnom polugom narodnog razvitka“. Nažalost, njegove drame na pozornicu nisu došle u trenutku njihova nastajanja nego kasnije, tek sedamdesetih godina 19. stoljeća te nisu polučile željeni učinak. Ipak, Bogovićevo drama *Matija Gubec, kralj seljački* po svojim svojstvima predstavlja vrhunac onovremenog razvojnog pravca hrvatske povijesne drame.⁸⁸

4. Osvrt na kritiku Bogovićevo političkog i književnog djelovanja

Ponajviše detalja o najranijim Bogovićevima godinama života donosi Đuro Stjepan Deželić.⁸⁹ Njih dvojica bili su prijatelji pa mu je Bogović ispričao mnoge pojedinosti iz djetinjstva. Deželić je imao na umu prikupiti i objaviti biografije slavni jugoslavenskih književnika pa je tako napisao i biografiju Mirka Bogovića. Biografiju o Bogoviću Deželić je prvotno objavio u *Dragoljubu* 1862. godine, a kasnije, iste godine, i kao samostalnu knjižicu.⁹⁰ Svi Bogovićevo biografije njegovo najranije djetinstvo, školovanje i životni put do 1862. godine skoro pa doslovno citiraju iz Deželićevog djela *Životopis Mirka Bogovića*. Deželić je donio i fizički izgled Bogovića. Bio je srednjeg rasta i vitka stasa, zdrava i čista tijela, prija-

88 Batušić, *Hrvatska drama 19. stoljeća*, str. 89.

89 Đuro (Stjepan) Deželić (Ivanić Grad, 25. ožujka 1838. - Zagreb, 28. listopada 1907.), prozaik, publicist, prevoditelj i javni djelatnik. Osnovnu školu završio u rodnome mjestu, a klasičnu gimnaziju u Zagrebu. Nakon gimnazije upisao bogosloviju i privatno studirao pravo. Nakon studija prava stupio je u službu grada Zagreba. Od 1871. godine do smrti bio je gradski vijećnik i zamjenik gradonačelnika. Njegovim nastojanjem podignuti su mnogi dijelovi grada, uređeni trgovi i sagrađen vodovod. Godine 1868. osnovao je Savez hrvatskih vatrogasnih društava. U političkom životu do 1873. godine izjašnjavao se kao unionist, a poslije se priklonio pravašima. Đuro Deželić bio je iznimno popularan kao javni djelatnik i kao književnik. Od 1862. do 1864. godine bio je urednik *Narodnih novina* i *Danice*, od 1864. do 1868. uređivao je *Domobran*, a od 1883.-1885. *Općinar*. Od 1867 do 1868. godine uređivao je i izdavao književni časopis *Dragoljub*, a kao urednik potpisao je i prvo godište časopisa *Vijenac*. Pisao je i povijesne i filozofske rasprave, političke članke, poeziju, pripovijesti, romane, putopise i životopise poznatih sunarodnjaka. Čitatelje je naročito privlačio popularno pisanim člancima iz hrvatske povijesti. Važnije djela: *Zbirka životopisih slavni jugoslavenskih muževah*, 1861.; *Životopis Mirka Bogovića*, 1862.; *Pjesmarica ili zbirka rado pjevanih pjesama*, 1865.; *Surka*, 1867.; *Medvedgradski duh*, 1868.; *Burzanci*, 1885. U Zagrebu mu je podignut spomenik u ulici koja također nosi njegovo ime.

90 Đuro Deželić, „Mirko Bogović“, *Dragoljub, hrvatski koledar za godinu 1862.*, Zagreb, 1862., str. 60-105.; Isti, *Životopis Mirka Bogovića*, Zagreb, 1862.

79 Isto, str. 86; Nikola Batušić, *Hrvatska drama 19. stoljeća*, Split, 1986., str. 88.

80 Batušić, *Hrvatska drama 19. stoljeća*, str. 88.

81 Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 87.

82 Isto, str. 89.

83 Hećimović, *Dramaturški triptihon*, str. 132.

84 Batušić, *Hrvatska drama 19. stoljeća*, str. 89.

85 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 218.

86 Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 86.

87 Batušić, *Hrvatska drama 19. stoljeća*, str. 88.; Maraković, *Studija o M. Bogoviću*, str. 391.

znih iako ozbiljnih crta lica, crnomanjastog i muževnog obraza, visoka čela, tamnosmeđih vjeđa, očiju, kose i brade, što mu još više krasi muževnost.⁹¹ Nadalje, piše da je izobrazena uma, uglađena ponašanja, te plemenite i prijazne ćudi, samo što je, kao i što sam kaže *svoje glave* i što mu *kadikad s prevruće krvi čud prekipi* (o čemu svjedoči i njegova biografija op. a.) i da kod njega nema mnogo hladnokrvnosti i strpljivosti te da *od njega nikada hladnokrvni državnik ili diplomat biti neće. Svatko koga M. Bogović prijateljski sreće i komu poda svoju ruku da mu je prijatelj i da mu sigurno ne želi zlo, što mu čak i politički protivnici priznaju.*⁹² Kao zaključak, Deželić ističe da je Bogović čovjek postojan, nesebičan i nekoristoljubiv, da iskreno ljubi svoj narod i slobodu te da je čovjek pošten i pravi domorodac.⁹³ Što se književnih dostignuća tiče Deželić smatra da se Bogovićeve književna radinost mora pohvaliti. Ovdje naročito misli na razdoblje Bachovog apsolutizma gdje je s još nekolicinom vrijednih i poimence poznatih književnika, a koje bi se moglo na prste pobrojati, ustrajao na književnom radu usprkos okolnostima tadašnjeg vremena u kojemu su se mnogi zbog službe ili kakve časti okrenuli prema vjetru.⁹⁴

Sljedeću biografiju objavio je Milivoj Šrepel 1895. godine u uvodu trećeg sveska Bogovićeve *Pjesničkih djela*.⁹⁵ Šrepelova biografija više se bavi analizom Bogovićeve književnog rada nego političkog života. Sam Šrepel napisao je: *Nije naša zadaća, da u ovoj književnoj slici ocjenjujemo i njegov politički rad, bit će to posao onoga, tko se daje na pisanje naše političke prošlosti poslije listopadske diplome. Nama je bilo samo do toga stalo, da u krupnim crtama prikažemo Bogovića kao radnika na književnom polju. U ono doba narodnoga sutona, kadno je klonula ne samo volja nego i savjest mnogih i mnogih sinova hrvatske domovine, Bogović se ponio junacki, s nekolicinom svojih drugova opovrgao je narodnu rieč, koja veli: u sniegu ne cvatu ružice, jer je svojim obilatim književničkim radom pokazao, da i uz najgore političke prilike pravi patriotizam može naći područje svojemu dobromu djelovanju.*⁹⁶ Za Šrepela je Bogović nerazdvojno spojen s poviješću hrvatske književnosti u razdoblju apsolutizma u kojem je napisao svoja najvrednija djela kao što su drame *Frankopan* (1856.), *Stjepan, posljednji kralj bosanski* (1857.) i *Matija Gubec, kralj*

seljački (1859.) Šrepel također smatra da će Bogović zbog ovih djela ostati trajno zapamćen u hrvatskom narodu.⁹⁷

Milan Grlović u svojem djelu *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća*, ne daje kritiku ni na Bogovićevo političko ni na književno djelo, nego je jednostavno donio najvažnije crtice iz njegova života.⁹⁸ Kao glavni izvor Grlović je koristio Deželićev *Životopis Mirka Bogovića*. Sličnu, ali kraću biografiju donosi knjiga *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*.⁹⁹

Slavko Ježić je Bogovića usporedio s njegovim najvećim prijateljem Antunom Nemčićem.¹⁰⁰ Naglašava da je zbog dužeg života i stvaranja Bogović ostao neprekidno u svijesti hrvatske javnosti kao istaknuti književnik koji svojim djelima nadmašuje djela Antuna Nemčića. Tome je pridonijelo i Bogovićevo pojavljivanje u školskom programu, dok je Nemčićev opus polako tonuo u zaborav. Ježićev osvrt na Mirka Bogovića, njegov život i književni rad tiskan je 1957. godine i u njemu autor ističe da u *novije doba* postaje sve jasnije kako je Bogović odigrao veliku ulogu u razvoju poslijeporodne književnosti, ali da je umjetnička vrijednost Nemčićevog književnog djela daleko veća.¹⁰¹ Ježić u prvome dijelu teksta donosi biografiju, u drugom osvrt na njegova književna djela, a u trećem donosi opširnu i cjelovitu Bogovićeve bibliografiju. U životopisu kao izvore koristi Deželićev i Šrepelov tekst, a od književne kritike najviše se koristi studijom Antuna Barca.¹⁰² Barac je Bogovića kao književnika ocijenio *kao diletanta, koji je umom znao zgodno da zamisli stvari, ali u izrađivanju mu je nedostajala stvaralačka snaga*, te da zato nije ni mogao da u svojim djelima izrazi vlastitu ličnost, nego se kolebao između svega onoga, što je vidio kod drugih, bez obzira na struje i epohe.¹⁰³ Slavko Ježić nadalje tvrdi kako mnogi Bogovića neispravno zovu osnivačem hrvatske novele, a da su to zapravo Ljudevit Vukotinović, Ivan Kukuljević i Dragojla Jarnević.¹⁰⁴ Osporava i drame, njegova najvrednija književna djela, te četiri knjige pjesmica u slavu vina i ljubavi, a katkad i domovine i slavenstva: *Vinjage*. Po Ježiću sve te njegove pjesme odaju dojam lakih improvizacija na brzu

91 Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, str. 38.

92 Isto, str. 38-39.

93 Isto, str. 39.

94 Isto, str. 38.

95 Mirko Bogović, *Pjesnička djela*, svezak 3, Zagreb: Matica hrvatska, 1895.

96 Milivoj Šrepel, „Mirko Bogović“, *Pjesnička djela*, svezak 3, Zagreb: Matica hrvatska, 1895., str. 55. (uvodni dio o životu i radu Mirka Bogovića).

97 Isto, str. 55.

98 Milan Grlović, *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća*, Zagreb, 1898-1900.

99 *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, izdano prigodom proslave 1000-godišnjice Hrvatskog Kraljevstva, Zagreb, 1925., (Reprint 1990.), str. 31 i 32.

100 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 341-349.

101 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 341.

102 Antun Barac, „Mirko Bogović“, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 245.*, Zagreb, 1933. str. 88-172.

103 Isto, str. 136 i 159.

104 Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), str. 347.

ruku i formalnu nedotjeranost.¹⁰⁵ Ježić svoj nelijepi tekst o Bogovićeve djelima završava još kritičnijim tekstom Antuna Barca u kojem ovaj zaključuje: *Trajne umjetničke vrijednosti njegova djela nemaju i što se više odmičemo od vremena, u kome su ta djela nastala, to je ovaj sud jasniji*, te nastavlja, *da će literarna književnost danas-sutra Bogovića jedva zabilježiti*.¹⁰⁶ Obojica autora, i Ježić i Barac, slažu se da je Bogović nesvjesno obilježio granicu dviju epoha u hrvatskoj književnosti: svršetak književnog diletantizma i početak ozbiljnijeg umjetničkog stvaranja.¹⁰⁷ Djelomično se s tvrdnjama A. Barca slaže i Ljubomir Maraković koji je u svojoj *Studiji o M. Bogoviću* ipak naglasio kako se Bogovićeve rad, barem u nekim točkama, čak i po estetskim kriterijima, može smatrati kao *preteča i spojka* u hrvatskoj književnosti.¹⁰⁸ Maraković nadalje brani stvaralaštvo Bogovića napominjući da za slabu psihologijsku obradu dijaloga među likovima nije kriv sam Bogović već vrijeme u kojem je stvarao. To je vrijeme patetične klasične drame koja ne daje realni dijalog, nego izravnu introspekciju u društveno stanje dotičnog lica. Za razvučenost dikcije i nedramski karakter u Bogovićeve djelima Maraković krivi deseterac koji *kao naš jedini pravi stih* nikako ne pristaje dramu i svojom epskom *opširnošću* čini dramu razvučenom i beživotnom.¹⁰⁹ Nadalje, Maraković tvrdi da Bogovićeve drame imaju dramsku napetost i scensku uvjerljivost, a njegova je novela *Slava i ljubav* prva novela kod Hrvata koja može da se tako nazove u modernom i literarnom smislu.¹¹⁰ Ipak, Maraković ne želi da se ove teze koje je iznio o Bogoviću dožive kao neko precjenjivanje Bogovićeve talenta, nego želi da se njegova djela detaljno analiziraju sa što više rafiniranosti.¹¹¹

Kao posljednji Bogovićeve biograf i kritičar obrađen u ovom članku jest Jakša Ravlić. On je biografiju i književnu kritiku Mirka Bogovića objavio u serijskoj publikaciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, svezak 32.¹¹² Jakša Ravlić u Bogovićevoj biografiji donosi zaključak da je Bogović uvjeren kako se ključni neprijatelj hrvatskog naroda krije u Austriji te da ga je mržnja prema Beču bacila u naručje Mađara. Odabirući zajednicu s Mađarima bez uvjeta, Bogović je doživio osudu *svojih* narodnjaka.¹¹³ Kod književnog stvaralaštva J. Ravlić se slaže sa S. Ježićem

i A. Barcem da Bogovićeve pjesme i prijevodi nemaju književne vrijednosti, ali se ne slaže da su posve beznačajne jer su napisane u duhu preporoda, veličajući buđenje Slavena i daju posebno značenje narodnim pjesmama. Također, za njegove drame tvrdi da su bile vrlo aktualne i da je njihovo književno-povijesno značenje veliko, da je bio pisac povijesnih novela sa željom da kroz njih hrvatski čitaoci bolje razumiju neka razdoblja iz prošlosti koja bi se onda mogla primijeniti na njegovo vrijeme.¹¹⁴ Ono što je vrlo vrijedno kod Jakše Ravlića jest što on čitajući Bogovićeve drame pronalazi odgovor na pitanje zašto je Bogović od narodnjaka postao mađaron. Glavni razlog mu je razočarenje Bogovića u 1848. godinu i donošenje Oktroiranog ustava kada je sama Austrija pokazala da više cijeni smjele.¹¹⁵ Iščitavajući danas Bogovićeve životopis lako se može doći do istog zaključka, međutim Ravlić u Bogovićeve dramama (napisanim za vrijeme neoapsolutizma op. a.) iščitava da Bogović preko svojih djela predlaže: prekid s moljakanjem Austrije koja imajući svu vlast, nije htjela riješiti hrvatsko pitanje.¹¹⁶ Ipak svoj tekst Jakša Ravlić završava u negativnom tonu kritizirajući Bogovićeve političke poteze u razdoblju od 1865. do 1873. godine kada u politici djeluje kao mađaron, ali i naglašava da se Bogovića mora prikazivati kao književnika i kao političara *jer to je tek cjeloviti čovjek Bogović!*¹¹⁷

Iako danas Bogovićeve tekstova nema u školskim udžbenicima, ipak nije u potpunosti zaboravljen. Svoje mjesto našao je u *Biografskom leksikonu* kao i u *Leksikonu hrvatskih pisaca*.¹¹⁸ U njima je Bogović ocijenjen kao središnja književna osoba iz doba apsolutizma, kako po književnoj proizvodnji tako i po uređivanju *Nevena* (jedinog književnog časopisa koji izlazi za vrijeme apsolutizma). U istima se govori kako Bogovićeve cjelokupni književni rad nije dao presudnih umjetničkih rezultata, ipak njegovo javno djelovanje u doba apsolutizma svrstava ga u red *najodlučnijih hrvatskih muževa toga razdoblja*.¹¹⁹ Velike zasluge pripisuju mu se i na razvoju hrvatskog proznog i dramskog izraza.¹²⁰ Tome da Bogović danas nije priznatiji hrvatski književnik, zasigurno pridonose i navedene kritike na njegovo književno stvaralaštvo. U većini tih kritika Bogovića se ocjenjuje i uspoređuje s kasnijim hrvatskim književnicima i političarima, npr. Augustom Šenoom ili Franjo Markovićem. Međutim, svi kritičari se slažu kako je Bogović pisao po svim pravilima tadašnjeg vremena.

105 Isto, str. 348.

106 Barac, Mirko Bogović, str. 159.

107 Isto, str. 172.

108 Maraković, Studija o M. Bogoviću, str. 391.

109 Isto, str. 391.

110 Isto, 391-392.

111 Isto, str. 392.

112 Jakša Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zagreb, 1968., str. 213-227.

113 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 214.

114 Isto, str. 220.

115 Isto, 223.

116 Isto, 223.

117 Isto, 226.

118 Kaminski, „Mirko Bogović“, *Hrvatski biografski leksikon*, str. 90; Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 87.

119 Batušić, „Mirko Bogović“, *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 87.

120 Kaminski, „Mirko Bogović“, *Hrvatski biografski leksikon*, str. 90.

U njegovim se djelima može pohvaliti dobar jezik, u velikoj većini jezično i ritmički ispravni stihovi i jaki rodoljubni osjećaji. Kritika mu je manjak originalnosti. Iz svega navedenog vidljivo je da Bogovića i njegova djela treba promatrati u vremenu kada su ona nastala, a ne uspoređujući ih s kasnijim književnim razdobljima što su pojedini književni kritičari zanemarili, kao npr. Antun Barac i Slavko Ježić. Smatramo, da se Bogovića kao književnika treba gledati kao stvaraoca nacionalne književnosti, što mu je čitajući njegova književna djela i analizirajući njegov književni rad bio i cilj. S druge pak strane, njegovo političko djelovanje detaljno je obrađeno samo za vrijeme narodnog preporoda i za vrijeme apsolutizma (do kuda je njegovu detaljnu biografiju i objavio Đ. Deželić). Za kasnija razdoblja njegovog političkog djelovanja spominje se samo da je bio pripadnik unionističke struje, tj. mađaron. Bogovićevo političko djelovanje kao mađarona uzima se izrazito negativno. Uzrok tome je i opće prihvaćeno mišljenje da je ta politička opcija u Hrvatskoj učinila samo negativne stvari, aludirajući prvenstveno na Hrvatsko-ugarsku nagodbu a ne analizirajući detaljnije politički rad i djelovanje Mirka Bogovića od sloma apsolutizma do njegovog umirovljenja 1875. godine.

5. Umjesto zaključka

Kako za sada ne postoji sustavnija i suvremenija analiza političkog i književnog života i djelovanja Mirka Bogovića, njegov život i djelo ocjenjuje se samo na temelju dosadašnjih objavljenih biografija koje pak nose teret vremena u kojem su nastale. Glavni kamen spoticanja u ocjeni važnosti Bogovića u hrvatskoj povijesti jest njegovo ranije svrstavanje u Preporodni (ilirski) pokret, odnosno u njegovom kasnijem svrstavanju na stranu unionista (mađarona). Zanimljiv je podatak da su svi navedeni Bogovićeви biografi književnici, povjesničari književnosti ili književni kritičari, te da su oni uz njegov književni ocijenili i politički život. Smatramo da bi bilo vrlo vrijedno Bogovića proučiti iz perspektive povjesničara ili političara. Analizirajući njegove biografije i književna djela jasno se vidi da je Bogović imao samo jedan politički cilj, a taj je - Hrvatska. Različiti su samo načini Bogovićeve borbe i neprijatelji. Mora se priznati da Bogovićevo političko djelovanje pomalo podsjeća na politiku „novog kursa“ (smjera), zatim na politiku hrvatskih političara koji su se zalagali za unitarizam unutar prve Jugoslavije ili na razdoblje političkog djelovanja Stjepana Radića kada je HSS 1925. godine iz oporbe uključio u poziciju te se na taj način pokušao boriti za interese Hrvatske. Mislim da je slično mislio i Bogović. Da će se uz pomoć „jačih“ Mađara lakše boriti protiv Austrije koju je na kraju smatrao većim neprijateljem od Mađara.

Bogović je bio marljiv i poduzetan kulturni i politički radnik. Držeći se načela da svaki čovjek, a hrvatski književnik pogotovo, mora služiti općim narodnim interesima jer je književnik prema Bogoviću *narodni borac na svijetlom polju duha i prosvjete*. Zagovarao je rad na svim područjima, posebno na popularizaciji znanosti, želio je dizanje narodnog duha, tražio je da čitava književnost mora biti prožeta tom idejom, da sve mora poslužiti najvišim idealima hrvatskog naroda.¹²¹ Sagleda li se cjelokupno Bogovićevo književno ili političko djelovanje sve se vrti oko jednog cilja, a taj je Hrvatska. Bogović nije „bogom“ dan književnik, on je književnik po dužnosti. U književnosti želi, držeći se zadanih okvira njegova doba po uzoru na Shakespearea, Gothea i Schillera, stvoriti hrvatsku književnost. Smatra da je dužnost svakog pojedinca da pomogne svom narodu u borbi za opstanak. U tom duhu počinje pisati povijesne novele i drame ne bi li kazalištem obrazovao narod. U političkom djelovanju želi stvoriti hrvatski politički narod, tj. naciju. U svom političkom djelovanju nakon apsolutizma ovaj cilj je djelomično i ostvario. Sklapanjem Hrvatsko-ugarske nagodbe, za koju se Bogović kao unionist zalagao, Hrvatskoj je priznat poseban položaj, određena samostalnost u odlučivanju, a formalno je priznata i cjelokupnost hrvatskih zemalja. Iako nagodbom nisu bili zadovoljni brojni hrvatski političari (narodnjaci, pravaši) zbog mnogih odredaba koja su ograničavale hrvatsku samostalnost, pitanje je bi li se oni uspjeli izboriti za veća prava i povlastice za Hrvatsku od *jačih* Austrijanaca i Mađara.

Iako je bio jedan od najmarljivijih i najzaslužnijih hrvatskih književnika, o čemu svjedoči i njegova opširna bibliografija, Bogoviću nije pripalo zasluženo mjesto u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća.¹²² Osim politikom, novinarstvom i književnošću, Bogović se bavio socijalnim i gospodarskim pitanjima, i to ne samo teorijski nego i praktično. Bio je pripovjedač, dramatičar, kazališni kritičar, povjesničar književnosti, kritičar i animator pa se njegov udio u svim tim područjima ne smije zanemariti. Konstanta njegovog života je književnost. Književnošću se bavio stalno i kao da je bio zaokupljen njome kao svojim jedinim pozivom u kojem je ostao vjeran načelu borbene, nacionalno svjesne i opredijeljene umjetnosti.¹²³ Kako su političke prilike i vrijeme u kojem je Bogović živio i djelovao odredile Bogovića kao književnika i po-

121 Ravlić, „Mirko Bogović“, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 215.

122 Bibliografija Mirka Bogovića objavljena je u Ježić, Mirko Bogović (1816-1893), na str. 350-367.

123 Dubravko Jelčić, Hrvatski književni romantizam, *Hrvatska i Europa kultura, znanost i umjetnost, svezak IV., Moderna hrvatska kultura od preporoda do Moderne (XIX. stoljeće)*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2009., str. 367-383, na str. 380.

litičara, tako su političke prilike i vrijeme odredili i kontekst kritika na njegov račun. Smatramo da je Bogovićevo doprinos hrvatskoj povijesti i književnosti mnogo značajniji nego što je to prikazano u njegovim dosadašnjim biografijama. Stoga smo ovim tekstom o Mirku Bogoviću željeli skrenuti pažnju o potrebi revizije njegovog djelovanja kako bi Bogović zauzeo svoje zasluženno mjesto u hrvatskoj povijesti i književnosti, a koje mu i te kako pripada. Kod jedne takve analize naročito bi se trebalo voditi računa o političkim, društvenim i kulturnim okolnostima vremena u kojem je Bogović živio i djelovao.

Summary

An Account of the Life and Work of Mirko Bogović (1816 – 1893)

Keywords: Mirko Bogović, politics, national (Illyrian) movement, absolutism, Unionists, literature, novellas, dramas

In this paper the authors provide an outline of life and work of Mirko Bogović, his published biographies and reviews concerning his literary work. Mirko Bogović was a poet, playwright, short-story writer, editor and politician. It seems that all important social and political events related to Croatia in the 19th century are reflected in his biography. Not only was he a member of the Croatian National Revival, Ban's Council under Jelačić and Croatian parliament in the years 1861 and 1865, but also a participant in the July demonstrations in 1845, fervent opponent of neo-absolutism, advocate of the union with Hungary, grand prefect of Zagreb, adviser to the Croatian minister in Budapest, etc. He was one of the most prolific Croatian authors of the 19th century, whose most important literary works include dramas *Frankopan*, *Stjepan, posljednji kralj bosanski* (Stephen, the Last King of Bosnia) and *Matija Gubec, kralj seljački* (Matija Gubec, the Peasant King). Bogović's biography can be divided into several periods marked by certain parts of his life, his political activity or literary work. In this paper the authors concluded that Bogović's contribution to Croatian history and literature is of much greater importance than previously presented in his biographies.

Translated by Valentina Papić Bogadi